

Remissyttrande över SOU 2025:33 - Skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd

RFSL, Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter, har beretts tillfälle att inkomma med remissvar på den statliga utredningen "Skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd" (SOU 2025:33). RFSL inkommer härmed med följande synpunkter.

Sammanfattning

RFSL:s principiella hållning är att det som utredningen avser med en persons vandel inte ska ligga till grund för att riskera att bli nekad uppehållstillstånd eller få ett uppehållstillstånd återkallat. Den som begått en brottslig gärning, med straffpåföljd högre än böter, ska däremot, menar RFSL, i en något enklare ordning än idag kunna få ett uppehållstillstånd återkallat. Det enda undantag RFSL möjligen kan tänka sig som skulle kunna leda till nekat eller återkallat uppehållstillstånd som är inom ramen för en persons levnadssätt, där en person inte har dömts för något brott, är om en person bedöms utgöra hot mot Sveriges säkerhet eller hot mot allmän säkerhet, men i så fall efter att en mer rättssäker prövning har gjorts än den som utredningen föreslår för att bedöma bristande vandel. RFSL menar att den utformning av vandelskravet som föreslås lämnar vägen öppen för rättsosäkra och subjektiva bedömningar och kommer leda till att personer med hemvist i Sverige kommer behandlas mindre likvärdigt än vad som är fallet idag. Införande av ett vandelskrav kommer göra att staten får utrymme att agera något mer auktoritärt än idag. Detta eftersom vissa individer fråntas vissa individuella rättigheter. I det här fallet skulle alla som inte är medborgare i Sverige, men har sin lagliga hemvist här, fråntas en rätt att kunna förutse vilka konsekvenser ett visst beteende eller yttrande kan få, till förmån för en ökad oförutsägbarhet om detta.

- RFSL avvisar utredningens förslag på att en samlad bedömning av en utlännings vandel ska kunna ligga till grund för att neka eller återkalla uppehållstillstånd.
- RFSL avvisar utredningens förslag på utökade möjligheter till avvisning vid gränsen utifrån en bedömning av en utlännings vandel.
- RFSL avvisar utredningens förslag att olika aktörer ska få skyldighet att lämna uppgifter till Migrationsverket.

rfsl.se

Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter.

The Swedish Federation for Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Queer and Intersex Rights.

Postadress
Box 350, SE-101 26
Stockholm, Sweden

E-post
forbund@rfsl.se

RFSL

- RFSL avstår från att ta ställning till förslaget att ett tidsbegränsat uppehållstillstånd ska få återkallas i fler fall än idag om förutsättningarna för det beviljade tillståndet inte längre föreligger.
- RFSL avvisar utredningens förslag att ett uppehållstillstånd och ett arbetstillstånd även ska få återkallas om någon annan än utlänningen själv har lämnat oriktiga uppgifter eller förtigt omständigheter av betydelse för tillståndsprövningen.
- RFSL avvisar utredningens förslag att ta bort kravet i utlänningslagen på att det ska finnas synnerliga skäl för att återkalla ett uppehållstillstånd som har beviljats på felaktiga uppgifter.
- RFSL tillstyrker delvis utredningens förslag att uppehållstillstånd ska få återkallas om en utlänning har dömts för brott till en strängare påföljd än böter och allmän domstol inte prövat frågan om utvisning. RFSL önskar dock att den nuvarande regelutformningen för vilka som dömts för brott som ska kunna få ett uppehållstillstånd återkallat behålls, dvs. om påföljden för brottet är högre än böter samt att det bedöms finnas en risk för återfall eller att brottet har ett straffvärde på minst sex månaders fängelse eller som annars är av sådan karaktär att utlänningen inte bör få stanna kvar i landet.
- RFSL tillstyrker utredningens förslag att kravet på synnerliga skäl för att återkalla ett uppehållstillstånd enligt 7 kap. 3 § första stycket 3 i utlänningslagen tas bort.

Allmänna utgångspunkter för RFSL:s ställningstaganden

RFSL kan förstå syftet med att vilja införa ett vandelskrav för uppehållstillstånd utifrån ett perspektiv om att det såklart inte är en nackdel att personer som tilldelas uppehållstillstånd i Sverige är laglydiga och inte ägnar sig åt kriminell verksamhet. Frågan är dock hur länge personer som inte är svenska medborgare men som har uppehållstillstånd ska behöva fortsätta bevisa sig värdiga sitt uppehållstillstånd genom att inte anses ha bristandeandel?

RFSL noterar med tillfredsställelse att utredningen kommit fram till att ett vandelskrav, utifrån EU-rätten, inte kan tillämpas vid beviljande av uppehållstillstånd för flyktingar och andra skyddsbehövande, kvotflyktingar, familjemedlemmar till flyktingar och andra skyddsbehövande, familjemedlemmar till personer med ställning som varaktigt bosatta, personer som har uppehållstillstånd enligt familjeåterföreningsdirektivet eller uppehållstillstånd på grund av Sveriges internationella åtaganden.

De allra flesta med uppehållstillstånd i Sverige har ingen bristandeandel. Det av utredningen föreslagna vandelskravet, med en vag utformning som öppnar upp för oförutsägbar rättstillämpning, kan komma att fungera som ett pågående ifrågasättande och en psykisk belastning för alla de enskilda laglydiga individer som varje vardag går till arbeten eller deltar i studier. I kombination med att bl.a. permanenta uppehållstillstånd, i en annan

rfsl.se

Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter.

The Swedish Federation for Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Queer and Intersex Rights.

Postadress
Box 350, SE-101 26
Stockholm, Sweden

E-post
forbund@rfsl.se

RFSL

statlig utredning, i huvudsak föreslås tas bort till förmån för i de flesta fall enbart möjlighet till tidsbegränsade uppehållstillstånd, och regeringen i övrigt har som målsättning att svensk migrationspolitik ska anpassas till EU:s miniminivå, kommer vandelskravet kunna verka avskräckande på att försöka bosätta sig i Sverige för den som i förväg känner till det svenska regelverket. Det bör också vara det som är regeringens ambition med att införa ett vandelskrav för uppehållstillstånd att kravet ska fungera som en del av en helhet som avskräcker olika typer av migranter från att i vissa fall ens söka sig till Sverige.

RFSL ifrågasätter om denna avskräckningspolitik är förenlig med en human och rättssäker asyl- och migrationspolitik samt om den är långsiktigt hållbar. Skulle rådande politik exempelvis långsiktigt leda till befolkningsminskning kommer det kunna medföra betydande problem. Problem som befolkningsminskning medför är bland annat utarmade landsdelar, bristande skatteunderlag och omprioriteringar i offentliga budgetar till förmån för att en större del av skatteintäkterna allokeras till vård och omsorg av äldre. En negativ demografisk utveckling är en av flera gynnsamma förutsättningar för att auktoritära regimer ska kunna uppstå och rota sig, som exempelvis fallet är i dagens Ungern, som också befinner sig i en demografisk kris.

RFSL erkänner dock att införande av vandelskrav för uppehållstillstånd visserligen bara skulle utgöra en aspekt av en skärpt asyl- och migrationspolitik. Ensam skulle ett vandelskrav inte kunna leda till att immigranter i någon väsentlig utsträckning avskräcks från att söka sig till Sverige, men den sammanlagda effekten av alla andra redan genomförda lagändringar och andra åtgärder plus föreslagna lagändringar kan få en sådan avskräckande effekt. De pågående långtgående förändringarna av svensk asyl- och migrationspolitik som regeringen efterfrågar utgör i hög grad ett politiskt experiment.

RFSL förordar stabilitet och långsiktighet i asyl- och migrationspolitiken, vilket är motsatsen till nuvarande situation på området där lagstiftning och regelverk befinner sig i snabb förvandling. En ständig förändring av lagar och regler inom asyl- och migrationsområdet gynnar allra minst de som lagarna och reglerna tillämpas på, det vill säga de personer som av olika skäl söker sig till Sverige för att få uppehållstillstånd här, för att de exempelvis har flyktinskäl, anknytningsskäl eller önskar påbörja en anställning i Sverige.

I sin kontakt med målgruppen hbtqi-personer som migrerar till Sverige känner RFSL inte igen en bild av att det existerar några betydande generella problem med dessa personers vandelskrav som skulle påverka det svenska samhället negativt. Det finns i många fall goda förutsättningar för hbtqi-personer som migrerar till Sverige att integrera sig och skaffa sig språkkunskaper, relevant utbildning och försörjning. Dessa goda förutsättningar för

rfsl.se

Riksförbundet för homosexuella, bisexuella,
transpersoners, queeras och intersexpersoners
rättigheter.

The Swedish Federation for Lesbian, Gay, Bisexual,
Transgender, Queer and Intersex Rights.

Postadress
Box 350, SE-101 26
Stockholm, Sweden

E-post
forbund@rfsl.se

RFSL

integrering är inte isolerade till hbtqi-gruppen utan gäller för en stor del av de personer som, av olika anledningar, migrerar till Sverige. Samtidigt finns det grupper som har sämre förutsättningar, bl.a. på grund av ålder, utbildning eller funktionsnedsättning. Det generellt negativa förhållningssättet till migration som regeringen intar riskerar dock att stigmatisera alla de som nyligen migrerat till Sverige och har goda förutsättningar på ett antal års sikt att integreras i det svenska samhället.

Risk för oönskade följder av utredningens förslag

Ett förverkligande av utredningens förslag skulle skapa en tydligare rangordning av personer som migrerat till Sverige. En betydande del av personer med uppehållstillstånd skulle komma att leva under ett latent hot att inte kunna få sitt uppehållstillstånd förlängt på grund av bristandeandel eller kunna få ett uppehållstillstånd återkallat. Om det också blir så att permanenta uppehållstillstånd för de flesta utmönstras kommer det återkommande behöva göras nya prövningar av personers tidsbegränsade uppehållstillstånd. Detta kommer att pågå ända tills man eventuellt lyckas bli svensk medborgare eller flyttar från Sverige. Att nya prövningar av uppehållstillstånd förmodligen kommer behöva utföras under en lång inledande tid av en persons bosättning i Sverige kommer att bidra till en känsla av osäkerhet, otrygghet och att inte vara fullt ut välkommen i Sverige. Det kommer att fördröja personers integrering i Sverige. Med denna utrednings förslag om att inte kunna beviljas förlängt uppehållstillstånd, eller få ett uppehållstillstånd återkallat, på grund av bristandeandel förstärks osäkerheten, otryggheten och upplevelsen av att inte vara fullt ut välkommen bland många personer med tidsbegränsade uppehållstillstånd. Det går inte heller att utesluta att personer med tidsbegränsade uppehållstillstånd i Sverige lättare kommer kunna utsättas för hot om repressalier som ett påtryckningsmedel för att acceptera sämre villkor av exempelvis arbetsgivare och hyresvärdar, där hotet utgörs av att i öppna eller mer förtäckta ordalag förklara sig villiga att ange en anställd eller en hyresgäst till myndigheter för att man anser att denne uppvisar en bristandeandel. Även om vad som föreslås ingå i begreppet bristandeandel är förhållandevis snävt och det som i ett tänkt scenario hotas med att föras vidare till myndigheter många gånger inte skulle ingå i vad som i lagens mening kommer utgöra bristandeandel kan bristande kännedom om vad som faller inom och vad som faller utom det nya begreppet bristandeandel i utlänningslagen komma kunna utnyttjas av mindre nogräknade personer som en person med tidsbegränsat uppehållstillstånd är beroende av som exempelvis en oseriös arbetsgivare. Vidare kan de bedömningar som handläggare på Migrationsverket, och domstolar, ska göra kring bristandeandel kunna komma vara färgade av enskilda personers stereotypa föreställningar och fördomar om olika grupper, som exempelvis invandrare och hbtqi-personer, vilket gör att uppenbara problem med bristande rättssäkerhet kommer att uppstå. Att otillåtna stereotypa

rfsl.se

Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter.

The Swedish Federation for Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Queer and Intersex Rights.

Postadress
Box 350, SE-101 26
Stockholm, Sweden

E-post
forbund@rfsl.se

RFSL

föreställningar om hbtqi-personer idag systematiskt tillämpas vid asylprövningen, och får avgörande betydelse för utgången av dessa ärenden, framgår tydligt av de tre omfattande rättsutredningar RFSL publicerat, vilka granskat över 3 360 enskilda beslut och domar från migrationsdomstolarna och Migrationsverket.

Drogmissbruk är en omständighet som utredningen anser bör rymmas inom begreppet bristande vandel och en persons drogproblem kommer i vissa fall kunna användas mot en person vid beslut om uppehållstillstånd. Det finns en uppenbar fara för att personer med tidsbegränsade uppehållstillstånd inte kommer våga söka vård för missbruksproblem på grund av en rädsla att inte kunna få ett uppehållstillstånd förnyat. En annan utsatt grupp är personer som erbjuder sex mot ersättning och har ett uppehållstillstånd i Sverige. RFSL bedömer att ha erbjudit sex mot ersättning kan komma att utgöra bristande vandel. Dessa personer kan komma att hamna i en förstärkt utsatt position där, om det kommer till Migrationsverkets kännedom, det kan utgöra skäl att inte få förlängt uppehållstillstånd på grund av bristande vandel att ha erbjudit sexuella tjänster mot ersättning. En redan utsatt position för personer som erbjuder sex mot ersättning kommer därmed att ytterligare förstärkas för sådana som enbart har uppehållstillstånd i Sverige, men inte är medborgare, i förhållande till myndigheter, hyresvärdar och andra. Begreppet bristande vandel i utlänningslagen blir på sätt och vis att införa en morallagstiftning där ett beteende som inte är brottsligt, men anses omoraliskt, kan ligga till grund för att fatta beslut om den mycket ingripande åtgärden att en person inte längre får uppehållstillstånd i Sverige. Att de som ska tillämpa den föreslagna lagstiftningen får ansvar att i praktiken bedöma om enskilda personer agerat omoraliskt, men inte brottsligt, menar RFSL blir mycket problematiskt, och rättsosäkert, utifrån att det oundvikligen inte alltid finns en samsyn i samhället kring vad som är bristande moral och att uppfattningar om vad som är bristande moral skiljer sig åt från person till person. Det finns en uppenbar risk att bedömningarna blir subjektiva och därmed både rättsosäkra och godtyckliga. Den uppgiftsskyldighet till Migrationsverket som flera myndigheter föreslås få kan liknas vid ett angiverisystem där myndigheter uppdras att hålla koll på vissa invånares förehavanden.

Vandelsbegreppet och utredningens förslag rörande bristande vandel

RFSL bedömer att den innebörd begreppet bristande vandel kommer få i lagstiftningen, utifrån utredningens beskrivning av hur begreppet ska tolkas, blir alltför oförutsägbart för att vara lämpligt att föra in i lagstiftningen och inte uppfyller krav på en rättssäker och förutsebar myndighetsutövning. Ett grundläggande krav på lagstiftning som invånarna i en rättsstat har att förhålla sig till är att lagens regler är tydliga och förutsägbara. Det finns en uppenbar risk för att grundläggande förvaltningsrättsliga principer i praktiken inte längre kommer att

rfsl.se

Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter.

The Swedish Federation for Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Queer and Intersex Rights.

Postadress
Box 350, SE-101 26
Stockholm, Sweden

E-post
forbund@rfsl.se

RFSL

uppfyllas om utredningens förslag förverkligas, såsom kravet på objektivitet, likhet inför lagen och proportionalitet. Enligt objektivitetsprincipen måste myndigheter vara sakliga och opartiska i sina bedömningar och i sitt beslutsfattande och inte påverkas av personliga, subjektiva föreställningar, eller åsikter, eller en önskan att gynna eller missgynna vissa intressen. Redan det vaga begreppet vandel riskerar oundvikligen att öppna upp för subjektiva tolkningar och därmed en icke-objektiv tillämpning. RFSL anser även att utredningens förslag om ett vandelskrav strider mot proportionalitetsprincipen, då nekande eller återkallande av uppehållstillstånd på grund av bristande vandel är en oproportionerlig åtgärd med omfattande konsekvenser för den enskilda individen och dennes liv. Den beskrivning av begreppet bristande vandel som utredningen ger är alltför oprecis och ger bristande vägledning av hur det ska tolkas för de som kommer att tillämpa lagen. Faran är uppenbar att det kommer ges stort tolkningsutrymme för enskilda tjänstemän vid tillämpning av lagen även om den kommer förses med utarbetade riktlinjer och det kommer uppstå prejudikat i rättstillämpningen att förhålla sig till.

Den definition av vandel i utlänningslagens 1 kap 7 a § som föreslås är: "... att en person lever på ett hederligt och skötsamt sätt och därmed följer gällande författningar samt i Sverige verkställbara avgöranden och andra beslut av domstolar och myndigheter." Som det tydligt beskrivs i utredningen är det alltså inte enbart i sig brottsligt beteende som begreppet bristande vandel tar sikte på. Förutom "allvarliga brister i vandeln som tangerar brottslighet, eller som är nära förknippat med brottslighet eller annan otillåten verksamhet" (sid. 299) ingår "sådant beteende, handlingssätt eller misskötsamhet som samhället i övrigt motverkar, även om det inte nödvändigtvis är straffbelagt". Exempel som ges omedelbart efter denna beskrivning av utredningen är "ovilja att betala sina skulder, missbruk av välfärdssystemet eller annan bristande regelefterlevnad". Samtidigt fastslår utredningen att det inte ska komma i fråga att "myndigheter och domstolar, vid bedömningen om ett uppehållstillstånd ska beviljas eller återkallas, ska göra skönsmässiga bedömningar av närmast moralisk karaktär." RFSL frågar sig här vad annat än bedömningar av närmast moralisk karaktär som det rör sig om när det är bedömningar av levnadssätt som ska göras som inte faller under vad som nödvändigtvis är straffbart? Det är självklart inte så att RFSL på något sätt förespråkar att individer bör avstå från att försöka betala sina skulder eller att det är etiskt försvarbart att missbruka välfärdssystemet. Men RFSL kan inte hålla med om att högre krav på regelefterlevnad i så omfattande utsträckning ska ställas på personer som är bosatta i Sverige som inte är svenska medborgare, vilket det i praktiken kommer att bli frågan om. I utredningen framhålls vidare en vägledande bedömning om att när det gäller "en utlänning som inte visar respekt för över tid gällande svenska värderingar och handlingssätt" är detta "av betydelse för hans eller hennes vandel" (sid. 298). Det finns dock inget närmare förtydligande av vad "över tid gällande svenska värderingar" är förutom de som kommer till

rfsl.se

Riksförbundet för homosexuella, bisexuella,
transpersoners, queeras och intersexpersoners
rättigheter.

The Swedish Federation for Lesbian, Gay, Bisexual,
Transgender, Queer and Intersex Rights.

Postadress
Box 350, SE-101 26
Stockholm, Sweden

E-post
forbund@rfsl.se

RFSL

tydligt uttryck i svensk lagstiftning. Utredningen argumenterar vidare för att vandelsbegreppet behöver vara flexibelt “i förhållande till vilka aspekter som är att anse som relevanta vid en vandelsprövning”. Man påpekar också att det är “svårt att förutse vad som i framtidens samhälle kan bedömas vara ett klandervärt beteende” (sid. 299). Detta sista konstaterande av utredningen belyser hur oförutsägbart införande av ett vandelsbegrepp i utlänningslagen kommer att bli. RFSL menar att det är att föra in ett begrepp som i framtiden kan komma att användas på ett idag oförutsett sätt mot utsatta grupper som exempelvis hbtqi-personer. Detta riskerar att strida mot helt grundläggande rättssäkerhetsprinciper som kravet på förutsebarhet. Vi kan inte, som utredningen konstaterar, idag veta vad som bedöms som klandervärt beteende i framtiden. RFSL hoppas, och kommer att verka för, att samhället ska hålla fast vid värderingar om likabehandling oavsett sexuell läggning och könsidentitet och inte återgå till ett synsätt som gör homo- och bisexualitet eller en transidentitet till klandervärt beteende. RFSL kan dock konstatera att det bara för cirka 50 år sedan av lagstiftaren betraktades som ett närmast klandervärt beteende att vara homo- eller bisexuell eller att ha en transidentitet. RFSL menar att det är olämpligt också mot denna bakgrund att införa ett begrepp i utlänningslagen som man inte kan veta hur det kan komma att användas i framtiden. RFSL menar vidare att extra stor vaksamhet behöver råda kring införande av lagstiftningar som har som en effekt att invånare i Sverige behandlas mindre likvärdigt än vad som är fallet idag.

Utredningen menar att även uppgifter “om en utlännings vandel i utlandet – i den mån sådana finns tillgängliga” ska “beaktas” (sid. 300). Denna bedömning av utredningen menar RFSL är oroande och frågar sig vilka “uppgifter” det kan komma att röra sig om som ska anses ligga till grund för en bedömning av vandel i utlandet? Om vandel definieras utifrån “svenska värderingar” så finns en risk att personer skulle kunna bedömas ha en bristande vandel utifrån att de på grund av sociala normer och även lagstiftning i ursprungsländer kan ha tvingats till att agera och leva på ett visst sätt som inte är i enlighet med “svenska värderingar”. Det skulle kunna handla om upprätthållande av normer och lagstiftning kopplad till kön, genus och sexuell läggning. Om en person till exempel har tvingats till att delta i att arrangera ett tvångsäktenskap eller en könsstympning, på grund av samhällets och familjens förväntningar och krav, i sitt ursprungsland ska detta då kunna anses utgöra bristande vandel?

I utredningen exemplifieras vidare att bristande vandel kan innebära “fall där utlänningen missbrukar alkohol, narkotika och andra droger eller beroendeframkallande medel och han eller hon utgör en fara för andra eller beter sig på ett grovt störande sätt”, till exempel genom att vid flera tillfällen ha blivit omhändertagen med stöd av lagen om omhändertagande av berusade personer m.m. eller ha varit föremål för tvångsvård “om en sådan tvångsvård inte

rfsl.se

Riksförbundet för homosexuella, bisexuella,
transpersoners, queeras och intersexpersoners
rättigheter.

The Swedish Federation for Lesbian, Gay, Bisexual,
Transgender, Queer and Intersex Rights.

Postadress
Box 350, SE-101 26
Stockholm, Sweden

E-post
forbund@rfsl.se

RFSL

har gett en avsedd effekt” (sid. 303). Detta innebär i praktiken att om en person som har uppehållstillstånd i Sverige tvångsvårdas så kan det bero på om vården ger avsedd effekt eller inte om personen också kommer att få fortsatt uppehållstillstånd i Sverige. Den hjälp som samhället enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall är skyldig att ge kan alltså också komma att leda till följden att en person blir av med sitt uppehållstillstånd. Det förefaller orimligt att de som har att tillämpa lagen om vård av missbrukare i vissa fall också i praktiken kommer att behöva väga in denna faktor innan de fattar ett beslut om tvångsvård. Detta för utredningen också resonemang om (sid. 304) men kommer tyvärr inte fram till ett tillräckligt tillfredsställande svar kring hur att tillhandahålla stöd och behandling till personer med missbruk eller beroende ska kunna fortsätta ges på lika villkor fullt ut oavsett svenskt medborgarskap eller inte.

När det gäller det som utredningen anger (sid. 304) ska ingå i vandelsbegreppet som handlar om hot mot Sveriges säkerhet och hot mot allmän säkerhet menar RFSL att detta skulle kunna vara något mer relevanta grunder för att inte bevilja eller återkalla ett uppehållstillstånd. Just denna aspekt av vandelsbegreppet skulle kunna fångas av att det skulle kunna utarbetas förslag på en lagändring, som i så fall behöver kunna uppfylla högt ställda krav på rättssäkerhet, som enbart tar sikte på just personer som utgör säkerhetshot och där begreppet vandel inte används. Det är i hög grad förenat med överväganden om rättssäkerhet att införa sådan lagstiftning som skulle göra det möjligt att lättare utvisa personer som bedöms vara hot mot Sveriges säkerhet och mot allmän säkerhet utan att dessa personer först har dömts för något brott i svensk domstol. RFSL avvisar inte kategoriskt att det skulle kunna finnas skäl för en lagändring som gör det enklare att vägra eller återkalla uppehållstillstånd när en person bedöms utgöra ett hot mot Sveriges säkerhet och hot mot allmän säkerhet, men menar att detta i så fall ska övervägas separat i ett framtida sammanhang och inte inom ramen för införande av ett vandelsbegrepp. Det skulle också behöva säkerställas att en sådan lagändring inte skulle kunna användas för att lättare än idag kunna tillfredsställa andra länders krav på att utlämna individer, vilka efter en sådan utlämning skulle löpa stor risk att utsättas för åtal i politiskt motiverade och styrda rättegångar och att utsättas för tortyr och annan omänsklig behandling.

När det gäller det som utredningen anger (sid. 309) om att det enbart är yttranden som är straffbara som bör beaktas vid bedömning om bristande vandel så har utredningen satt en gräns vid sådana yttranden som redan är straffbara, vilket exemplifieras med brott som hets mot folkgrupp, olaga hot och uppvigling. Det är dock för RFSL oklart om det som ska vägas in vid en vandelsprövning också är om personer har polisanmälts för något av dessa ovan nämnda brott men där förundersökning har lagts ner eller fall där personer har frikänts i domstol. Det vore stötande för en rättssäker rättstillämpning om det också skulle kunna gå

rfsl.se

Riksförbundet för homosexuella, bisexuella,
transpersoners, queeras och intersexpersoners
rättigheter.

The Swedish Federation for Lesbian, Gay, Bisexual,
Transgender, Queer and Intersex Rights.

Postadress
Box 350, SE-101 26
Stockholm, Sweden

E-post
forbund@rfsl.se

RFSL

att väga in misstanke eller åtal för brott där misstanke lett till att en person inte åtalats eller åtal har lett till att en person frikänts i svensk domstol. En effekt på yttrandefriheten kan bli att det uppstår en skillnad mellan svenska och utländska medborgares yttrandefrihet, vilket RFSL anser skulle strida mot principen om allas likhet inför lagen. Det är en brist med utredningen i denna och andra delar att den inte tydligt anger vad som ska anses som straffbart och vad som är straffritt. Istället talas det som att det ska göras en samlad bedömning i det enskilda fallet. Det är, som redan påpekats, en grundläggande rättsprincip att enskilda ska kunna förutse vilka konsekvenser ett visst beteende eller yttrande kan få. Denna rättsprincip efterlevs inte i utredningens lagförslag.

De flesta av utredningens förslag när det gäller utökade möjligheter att neka och återkalla uppehållstillstånd bygger på införande av det nya vandelskravet. Förslag om utökade möjligheter till avvisning vid gränsen bygger helt på införande av ett vandelskrav. Eftersom RFSL avvisar införande av ett vandelskrav så ställer sig RFSL också avvisande till utredningens förslag om utökade möjligheter att neka och återkalla uppehållstillstånd när de bygger på ett vandelskrav samt till förslaget om utökade möjligheter till avvisning vid gränsen på grund av bristande vandel. RFSL går därför inte igenom varje delförslag för sig. RFSL vill dock påpeka att det redan idag finns ett slags vandelskrav för att en person ska kunna beviljas permanent uppehållstillstånd. Detta krav, som inte kallas vandelskrav, anger att ett permanent uppehållstillstånd får beviljas endast om det med hänsyn till utlänningens förväntade levnadssätt inte råder tveksamhet om ett permanent uppehållstillstånd bör beviljas. I rättstillämpningen är det främst brottslighet och misstankar om brott som beaktats även om annan allvarlig misskötsamhet kan vägas in vid en samlad bedömning. RFSL menar att detta redan existerande vandelskrav är tillräckligt för att kunna avslå en ansökan om permanent uppehållstillstånd.

Utökade möjligheter att återkalla uppehållstillstånd på andra grunder

När det gäller utökade möjligheter att återkalla uppehållstillstånd på andra grunder än bristande vandel föreslår utredningen bl.a. att:

- ett tidsbegränsat uppehållstillstånd ska få återkallas i fler fall än idag om förutsättningarna för det beviljade tillståndet inte längre föreligger,
- ett uppehållstillstånd och ett arbetstillstånd även ska få återkallas om någon annan än utlänningen själv har lämnat oriktiga uppgifter eller förtigit omständigheter av betydelse för tillståndsprövningen,
- kravet i utlänningslagen på att det ska finnas synnerliga skäl för att återkalla ett uppehållstillstånd som har beviljats på felaktiga uppgifter tas bort,

rfsl.se

Riksförbundet för homosexuella, bisexuella,
transpersoners, queeras och intersexpersoners
rättigheter.

The Swedish Federation for Lesbian, Gay, Bisexual,
Transgender, Queer and Intersex Rights.

Postadress
Box 350, SE-101 26
Stockholm, Sweden

E-post
forbund@rfsl.se

RFSL

- uppehållstillstånd ska få återkallas om en utlänning har dömts för brott till en strängare påföljd än böter och allmän domstol inte prövat frågan om utvisning, och
- kravet på synnerliga skäl för att återkalla ett uppehållstillstånd enligt 7 kap. 3 § första stycket 3 i utlänningslagen tas bort, vilket tar sikte på återkallelse för personer som kan antas bedriva sabotage, spioneri, företagsspioneri på uppdrag av främmande makt eller olovlig underrättelseverksamhet eller verksamhet med koppling till terrorism men som vistats i landet i mer än fem år med uppehållstillstånd.

Dessa ovanstående skäl för utökade möjligheter att återkalla uppehållstillstånd lämnar RFSL följande synpunkter på:

RFSL avstår från att ta ställning till förslaget att ett tidsbegränsat uppehållstillstånd ska få återkallas i fler fall än idag om förutsättningarna för det beviljade tillståndet inte längre föreligger. Det förefaller visserligen rimligt att uppehållstillstånd ska få återkallas, men inte måste återkallas, för inte bara vissa fall där förutsättningarna för det beviljade tillståndet inte längre föreligger. Det är dock i beskrivningen av förslaget oklart om det också omfattar personer med flyktingstatus eller annan skyddsstatus, för vilka RFSL menar det är olämpligt att kunna återkalla ett tidsbegränsat uppehållstillstånd innan den beviljade tiden för uppehållstillståndet har löpt ut.

RFSL avvisar förslaget att ett uppehållstillstånd och ett arbetstillstånd även ska få återkallas om någon annan än utlänningen själv har lämnat oriktiga uppgifter eller förtigit omständigheter av betydelse för tillståndsprövningen. Utredningen framhåller (sid. 381) för sin del att det är orimligt att tillstånd enbart ska kunna återkallas om det är utlänningen själv som har lämnat oriktiga uppgifter eller förtigit omständigheter, men det är lika orimligt, menar RFSL, med en rättstillämpning kring oriktiga uppgifter som drabbar den enskilde, i det här fallet en person med uppehållstillstånd, utan att personen själv på något sätt har medverkat till att oriktiga uppgifter lämnats eller uppgifter utelämnats som är av vikt. En omsorg om rättssäkerheten bör därför väga tyngre i dessa fall att ett handlande som inte kan lastas en enskild inte heller bör kunna drabba denna enskilde.

RFSL avvisar förslaget att ta bort kravet i utlänningslagen på att det ska finnas synnerliga skäl för att återkalla ett uppehållstillstånd som har beviljats på felaktiga uppgifter. Detta krav på synnerliga skäl gäller om en person har vistats i landet i mer än fyra år när frågan om återkallelse prövas. Efter att ha haft uppehållstillstånd i landet efter en så förhållandevis lång period som fyra år har flertalet personer rotat sig i Sverige och i många fall integrerat sig här. Det förefaller därför motiverat av såväl humanitära som samhällsekonomiska skäl att sätta en tidsgräns för när återkallelse endast kan ske om synnerliga skäl föreligger, särskilt om

rfsl.se

Riksförbundet för homosexuella, bisexuella,
transpersoners, queeras och intersexpersoners
rättigheter.

The Swedish Federation for Lesbian, Gay, Bisexual,
Transgender, Queer and Intersex Rights.

Postadress
Box 350, SE-101 26
Stockholm, Sweden

E-post
forbund@rfsl.se

RFSL

uppehållstillstånd och arbetstillstånd även kommer få återkallas om någon annan än utlänningen själv har lämnat oriktiga uppgifter eller förtigit omständigheter av betydelse för tillståndsprövningen.

RFSL tillstyrker delvis förslaget att uppehållstillstånd ska få återkallas om en utlänning har dömts för brott till en strängare påföljd än böter och allmän domstol inte prövat frågan om utvisning. Idag finns det möjlighet att dömas till utvisning om påföljden för brottet är högre än böter samt att det bedöms finnas en risk för återfall eller att brottet har ett straffvärde på minst sex månaders fängelse eller som annars är av sådan karaktär att utlänningen inte bör få stanna kvar i landet. RFSL bedömer att en bestämmelse om att uppehållstillstånd ska få återkallas om en utlänning har dömts för brott till en strängare påföljd än böter, utan att det krävs att det prövats i den domstol som dömt, är mer förutsägbart och kommer leda till en mer likvärdig rättstillämpning när det gäller personer som begått brott med strängare påföljd än böter. Att förslaget innebär att personer ska kunna utvisas på grund av brottslighet med strängare påföljd än böter, men inte måste utvisas, gör att omständigheter i det enskilda fallet ska tas hänsyn till. Utredningen anför att bl.a. "brottets karaktär, påföljdens stränghet och risken för återfall i brott" ska vägas in vid prövning om återkallelse. RFSL bedömer visserligen att den föreslagna förändringen därmed inte är stor i förhållande till vilka dömda brottslingar som idag kommer i fråga för att i domstol dömas till utvisning, men att fler personer kommer att bli föremål för beslut om återkallelse av uppehållstillstånd än som idag blir föremål för dom om utvisning och att detta befinner sig i samklang med det allmänna rättsmedvetandet. Dock menar RFSL att det vore att föredra att den nuvarande regelutformningen behålls, som gäller för möjlighet att dömas till utvisning, så att möjlighet till återkallelse av uppehållstillstånd ska finnas om påföljden för brottet är högre än böter samt att det bedöms finnas en risk för återfall eller att brottet har ett straffvärde på minst sex månaders fängelse eller som annars är av sådan karaktär att utlänningen inte bör få stanna kvar i landet. Det skulle göra det svårare att kunna återkalla uppehållstillstånd i fall då påföljden är strängare än böter men brottet inte har ett straffvärde på minst sex månader. Exempel på personer dömda för brott som dock kan komma att fångas upp i högre utsträckning är personer som dömts till strängare påföljd än böter för ett homo- eller transfobiskt hatbrott. RFSL vill även påpeka att lägga över beslut som idag enbart kan fattas i domstol på att också kunna fattas av enskilda tjänstemän ställer höga krav på tjänstemans tillämpning av lagen och förutser att många fall ändå kommer att avgöras i domstol efter överklagande av tjänstemannabeslut.

RFSL tillstyrker förslaget att kravet på synnerliga skäl för att återkalla ett uppehållstillstånd enligt 7 kap. 3 § första stycket 3 i utlänningslagen tas bort. Även om en person har haft uppehållstillstånd i Sverige i mer än fem år ska det, menar RFSL, inte behövas synnerliga

rfsl.se

Riksförbundet för homosexuella, bisexuella,
transpersoners, queeras och intersexpersoners
rättigheter.

The Swedish Federation for Lesbian, Gay, Bisexual,
Transgender, Queer and Intersex Rights.

Postadress
Box 350, SE-101 26
Stockholm, Sweden

E-post
forbund@rfsl.se

RFSL

skäl för att återkalla ett uppehållstillstånd om personen kan antas bedriva exempelvis sabotage, spioneri eller verksamhet med koppling till terrorism.

Generell uppgiftsskyldighet

Utredningen föreslår att olika aktörer ska få skyldighet att lämna uppgifter till Migrationsverket. Syftet är, enligt utredningen, att förbättra förutsättningarna för verket att fatta korrekta beslut om avvisning och uppehållstillstånd. Uppgiftsskyldighet föreslås omfatta allmänna domstolar, allmänna förvaltningsdomstolar, Arbetsförmedlingen, Centrala studiestödsnämnden, Försäkringskassan, Inspektionen för vård och omsorg, Kronofogdemyndigheten, Pensionsmyndigheten, Polismyndigheten, Skatteverket, Universitets- och högskolerådet, högskolor, kommuner och arbetslöshetskassor. RFSL har nyligen i sitt remissvar till betänkandet SOU 2024:80 - "Vissa åtgärder för stärkt återvändandeverksamhet och utlänningskontroll" motsatt sig den utredningens förslag om utökat informationsutbyte mellan myndigheter i syfte att kunna genomföra fler utvisningar. RFSL bedömde att det förslaget skulle kunna få allvarliga konsekvenser för asylsökande och papperslösa hbtqi-personer och att den utredningen inte hade tagit någon hänsyn till dessa grupper. Vidare anförde RFSL att det är ett faktum att många hbtqi-asylsökande idag får avslag på en asylansökan baserat på felaktiga bedömningar i strid med gällande rätt och riskerar förföljelse, tortyr eller dödsstraff vid utvisning. Förslaget från denna utredning tar bl.a. sikte på att omständigheter som är relevanta vid bedömning av personers bristande vandel ska komma till Migrationsverkets kännedom. Eftersom RFSL avvisar införande av ett vandelskrav så faller en betydande del av det behov som utredningen ser av en generell uppgiftsskyldighet. Resonemang som RFSL förde i det ovan nämnda tidigare remissvaret äger också här giltighet om att förslaget riskerar skapa godtycklighet och rättsosäkerhet vid tillämpningen. Precis som när det gäller den informationsplikt som den ovan nämnda utredningen föreslagit riskerar en generell uppgiftsskyldighet också leda en ökad misstro mot myndigheter och samhällsfunktioner i stort, i det här fallet bland personer som har ett uppehållstillstånd i Sverige. En uppgiftsskyldighet riskerar därför leda till att personer drar sig för att söka hjälp av olika myndigheter, att anmäla brott som brottsoffer och att i vissa fall även att söka vård, vilket skulle vara något som skapar folkhälsorisker.

rfsl.se

Riksförbundet för homosexuella, bisexuella,
transpersoner, queeras och intersexpersoners
rättigheter.

The Swedish Federation for Lesbian, Gay, Bisexual,
Transgender, Queer and Intersex Rights.

Postadress
Box 350, SE-101 26
Stockholm, Sweden

E-post
forbund@rfsl.se

RFSL